

I Santo Stefano di Sessanio väcks minnen till liv

MONICA STRANDELL, *Frilansjournalist och fotograf*

En av de välvda passager som kännetecknar den medeltida bergsbyn.

Svenskättingen Daniele Kihlgren fick i år Europa Nostras främsta utmärkelse i kategorin kulturlandskap för sitt projekt i Santo Stefano di Sessanio. Juryns motivering löd: För ett genialt, mänskligt och ekologiskt förhållningssätt att bevara och aktivera en övergiven medeltida muromgärdad by, ett projekt som är ett föredöme för hela Europa hur lantligt arkitektur arv kan levandegöras.

DEN MEDELTIDA BERGSBYN Santo Stefano di Sessanio i hjärtat av Appenninerna i östra Italien har stått nästan helt övergiven i 40, 50 år. Den gamla stadskärnan har nu blivit pietetsfullt restaurerad utan att spåren av fattigdom har suddats bort, ett projekt som i år belönades av kulturarvsorganisationen Europa Nostra. Kulturvärden gjorde nyligen ett besök i byn och mötte svenskättingen Daniele Kihlgren, som upptäckte Santo Stefano för åtta år sedan och har lagt ned både sin passion och förmögenhet i den.

Vi befinner oss i Abruzzo. Här, bara omkring 15 mil öster om Rom, ligger vildmarksområden med stammar av björn och varg. Den snabba motorvägen som

går mot Pescara vid Adriatiska havet omges av dramatiskt höga berg, ett glesbefolkat landskap som påminner om Norrlands inland och fjälltrakter.

Vägen kråmar sig fram längs bergssluttningen med hisnande utsikt ner i dalgångar. Till slut, efter en timmes körning och många hårnålskurvor senare, kommer en raksträcka och skylten Santo Stefano di Sessanio. Några nyare stenhus kantar vägen och här bor flertalet av byns 80 invånare. När landskapet öppnar sig igen syns den gamla byns medeltida kärna. Det behövs inte mycket fantasi för att förstå att Daniele Kihlgren blev passionerat förälskad när han upptäckte byn.

Den lilla medeltida bykärnan har ett

T. v. Ett av de mest uppskattade hotellrummen är La torre i Palazzo delle Logge.

T. h. Hotellgästerna i Sextantio Albergo Diffuso samlas till frukost kring ett gammalt matbord och en värmande brasa.

Roberta di Paolo tar emot hotellgäster i Sextantio Albergo Diffuso. Hotellrummen är utspridda i olika hus i byn.

vaktorn med utblick över de patinerade tegeltaken och det vidsträckta landskapet med tusenåriga betesmarker i bergsslutningarna. Genom byn under välvda passager löper en lång smal gränd som är kantad av tätt sammanfogade stenhus.

MED RUMMEN SPRIDDA LÄNGS GATAN

I början av denna smala gränd hänger en diskret handgjord skylt målad i rött; där står Sextantio Albergo Diffuso. Bakom en gisten trädörr finns receptionen till det som numera är hotell, med rum utspridda i husen längs huvudgatan. Roberta di Paolo, en av Daniele Kihlgrens medarbetare, är iklädd jeans, ylletroja och dunväst. Det behövs, temperaturen rör sig kring tio grader. Vi befinner oss på 1250 meters höjd.

Väggarna i det som mera upplevs som en källare än hotellreception är nästan bruna, fläckvis sotsvarta. Den ena dör-

halvan är öppen för att fånga det åtråvärda dagsljuset i det fönsterlösa rummet. På väggen hänger en smal hylla med krokar för alla ålderdomliga nycklar till de olika rummen. Det enda som liknar en hotellreception är datorn och bildskärmen på väggen.

– Trakten är känd för sin ullproduktion. På medeltiden var den så attraktiv och av så hög kvalitet att det till stor del förklarar det rika arkitekturavret i Santo Stefano. Fårnäringen har haft en obruten tradition i tusentals år och fortfarande finns här herdar som lever ett nomadliv delar av året, berättar Roberta di Paolo.

Efter andra världskriget kom nya material att ersätta ullen alltmer. Jordbrukspolitikerna i efterkrigstidens enade Italien bidrog också till att livet blev allt hårdare och fattigare för byborna i Santo Stefano och på många andra platser i Abruzzo. Många flyttade norrut där det fanns indu-

strijobb eller till grannlandet Frankrike eller ännu längre, Kanada och Sydamerika, för att hitta sin försörjning. Kvar blev de tomma husen som lämnades åt sitt öde.

ALLT SOM FANNS VAR BYN AV STEN

Fyrtio år senare kör svenskättlingen Daniele Kihlgren, då 33 år, omkring på sin motorcykel i det bergiga, karga landskapet i Appenninerna. I närheten av den gamla borgruinen Rocca di Calascio får han syn på en by, befäst som ett fort på en liten kulle.

– Där fanns inga betongkonstruktioner, inga industrilokaler, inga turiststugor i schweizerstil som förfular så många historiska städer i Abruzzo. Allt som fanns var byn av sten med sitt rika men förfallna lantliga arv, berättar Daniele Kihlgren.

I årtal hade han sökt efter platser där landskapet inte hade fördärvats, ett landskap som inte hade utsatts för exploate-

ring, och i Santo Stefano di Sessanio fann han ett livsprojekt.

Roberta följer med runt med sin stora nyckelknippa och visar rummen som har fått behålla sin ursprungliga karaktär och planlösning – de välvda taken, de små fönstergluggarna, de ojämna golven av sten, tegel eller trä och de mörka oputsade stenväggarna.

Det är som att förflytta sig flera hundra år bakåt i tiden. Det enda synliga inslaget av modernitet är badkar eller dusch, wc, bidé och handfat av franske designern Philippe Starck. Under stengolven finns värmeslingor och temperaturen regleras med en liten digital pekskärm.

TEXTIL HANTVERKSTRADITION

Utän att vara förberedd på övernattnng installerar jag mig i ett av de två källarrummen i Palazzo delle Logge. Det är ett nätt palats i renässansstil krönt med ett

medeltida militärt kanontorn. Palatset har en framskjutn plats vid Porta Medicea, ett litet torg som nås via ett valv.

Den gamla järnsängen i källarrummet är en meter hög med plats för får och getter som förr gav den behövlga värme som de osynliga värmeslingorna ger. Sängen är bäddad med en brun växtfärgad yllefilt, handvävd med oblekt varp, av en äldre kvinna i trakten. Sängen är bäddad som man gjorde före påslakanens tid med lite grövre, handvävda linnelakan med hålsöm. I badrummet finns också handdukar av linne, noggrant manglade. Omsorgen känns in på bara huden.

– Så vitt vi vet finns det bara fyra kvinnor i Abruzzo som förtfarande väver enligt den urgamla hantverkstraditionen. Varje by har sitt eget traditionella mönster i vävda textilier som har gått i arv från mor till dotter i generationer. De filtar vi har i hotellrummen kommer från byn

Campotosto, berättar Roberta di Paolo.

På 1500-talet när familjen Medici dominerade byn bodde de förmögna högst upp i palatset, de fattiga fåraherdefamiljerna längst ned. Familjen Medici var troligen inte fysiskt närvarande i byn, men hade intresse av den attraktiva ullen.

LYX FÖR STRESSADE STORSTADSBOR

I det som nu är frukostrum var det osttillverkning förr i tiden. I frukostrummet finns ett stort bord där hotellets gäster – ett ungt par från Schweiz, ett sällskap på fyra nyblivna pensionärer från Australien och ett par från Sverige – inbjuds att äta gemensamt, det enda naturliga enligt traditionen på landet. Emanuela di Felice lagar frukost med samma omsorg som genomstrar det mesta i byn; detta och lugnet är en lyx för stressade storstadsbor.

Känslan av omsorg i varenda detalj är ingen slump. Daniele Kihlgren och hans

Palazzo delle Logge är ett exempel på det kulturarv som vittnar om att den medeltida byn Santo Stefano di Sessanio har haft en gyllene tid. Byn var känd för sin fina ullproduktion.

Bemålat trätak och handslaget antikt tegelgolv i ett av rummen på övervåningen i Casa Sulla Pineta.

medarbetare har hela tiden månat om att den lokala traditionen ska genomsyra allt. Han valde Emanuela som frukostvärdinna och rumsstäderska för hennes värme och äkthet; att hon endast talar italienska var inget hinder för honom.

Hon sade till honom en gång att han hade fått henne att känna stolthet för städningen och hushållsarbetet, det hon tidigare hade skämts för. Det är sådant som betyder något för honom.

– Den här sydligare delen av Italien är känd för sin generositet. Det är svårt att säga nej och jag gick upp tio kilo när jag hade flyttat hit, berättar Daniele Kihlgren, som har flyttat i motsatt riktning mot de flesta andra – från Milano och söderut. I Pescara bor han mera av logistiska skäl, men skulle gärna bo i Neapel, den större stad i Italien som han anser bäst har bevarat sin autenticitet.

I den öppna spisen knastrar elden och

det blir uppenbart att det här är den sorts turism som tilltalar dem som har sett och upplevt allt, men inte detta. Det bekräftar ett par i fyrtioårsåldern som bor i Rom och har rest i många länder. Först nu har de börjat upptäcka Abruzzo som ligger så nära men inte tidigare har lockat till besök. Det var ett reportage om byprojektet i en tidning som väckte deras intresse för Santo Stefano i Gran Sasso och Monti della Laga, som blev nationalpark 1993.

MÅNGA HAR TYCKT ATT HAN ÄR GALEN

Daniele Kihlgren beskriver sig själv som en arbetslös filosof med en stor portion rastlöshet. Han hade provat alla tänkbara sysselsättningar, från psykologisk rådgivning per telefon till olivodling och att sjunga napoletanska sånger i Milano.

Kanske bidrog en större familjeförmögenhet till rastlösheten och sökandet efter mening i tillvaron. Han har fått ett andra

förnamn efter farfar Elof Kihlgren som flyttade till Italien på 30-talet och var med om att starta LM Ericsson där. Daniele har alltid behövt starka skäl för att leva – och det fann han i Santo Stefano.

Nästan febrigt började han söka efter ägare till de övergivna stenhusen. Det var inte lätt att hitta ägarna eller deras arvingar, men efter ungefär ett halvår hade han köpt ett flertal hus och nu ingår närmare 4 000 kvadratmeter i verksamheten. Han talade först med sin ekonomiske rådgivare men går själv mera på intuition och känsla. Många har tyckt att han är galen och trott att han ska göra konkurs, investeringarna rör sig om mångmiljonbelopp.

Restaureringsarbetet föregicks av ett omfattande research-arbete i samarbete med den unge arkitekten Lelio Oriano di Zio, lokalt förankrade hantverkare och andra medarbetare. Lokala myndigheter och folklivsmuseet i Abruzzo har

Den medeltida byn Santo Stefano di Sessanio har fått nytt liv efter ett ha legat övergiven i ett halvt sekel.

Daniele Kihlgren, den passionerade initiativtagaren till restaureringen och kulturprojektet i Santo Stefano di Sessanio, är också en sann djurvän. På hans gård i utkanten av Pescara i Abruzzo har många hundar sökt sig ett hem.

också involverats i restaureringsprojektet.

– Jag har nyligen sålt 20 procent av företaget mot ett avtalat löfte om att verksamheten inte ska få en kommersiell prägel. Den autentiska upplevelsen som bygger på lokala hantverkstraditioner i allt från möbler och textilier till den lokalt producerade maten som serveras i restaurangen och säljs i den lilla butiken intill Palazzo delle Logge får inte förfuskas. Nu har jag tack och lov en företagsledning och medarbetare som sköter den dagliga verksamheten. Själv är jag ingen organisatör, säger han när vi träffas hemma hos honom på en gård i utkanten av Pescara.

– Så här efteråt kan jag känna att det var tur att jag inte visste något om turism och hotellverksamhet. Tvärtom, jag var rädd att någon okänslig investerare skulle hinna före och skapa turistanläggningar med golfbanor och souvenirbutiker.

FOLKLIG KULTUR – NÄSTAN ETT SKÄLLSORD

När han var i Stockholm för att ta emot Europa Nostra-priset var det första gången på mycket länge som han var i Sverige. Hans svenska pappa dog för tio år sedan och många släktingar bor sedan två generationer i Genua och Milano eller i andra länder. Han förstår inte längre svenska. Men han minns hur hans far tog med honom på bilresor från Malmö till Kiruna när han var liten.

– Det är svårt att veta vad som driver mig, men jag tror att jag tog mycket intryck av den svenska folkulturen under de där resorna. Som barn lär man mer av hjärtat än av hjärnan. I Sverige har ni värnat mera om de enkla husen som på Skansen, medan i Italien är folklig kultur nästan ett skällsord. Turismen i Toscana har drivit fram fejkade medeltidsmiljöer som mer och mer liknar Hollywood. Jag tror inte att jag är någon Einstein, men faktum

är att jag har varit ganska ensam om att se värdena i de fattiga bergsbyarna i den här delen av Italien, säger Daniele Kihlgren.

Sedan ett par år engagerar han sig och investerar även i andra övergivna fattiga byar i södra Italien i samarbete med lokala myndigheter. Han vill med goda exempel väcka intresset för och medvetenheten om ett slumrande kulturarv i byar där inte ens maffian har funnit något att hämta. **KV**

**EUROPA
NOSTRA**